

КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ АВТОТРАНСПОРТНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Д.О. Власенко

Конотопський інститут Сумського державного університету, м. Конотоп

Розглянуто основні положення запропонованої концепції управління автотранспортними системами, основні принципи ймовірно-адаптивного підходу до управління підприємством.

ВСТУП

Ефективність управління визначається насамперед обґрунтованістю методології вирішення завдань, тобто підходів, принципів і методів. Зі всієї різноманітності наукових підходів до менеджменту, проаналізованих у літературі, виділимо ті концепції (напрями), які найбільш ефективні в сучасних умовах [2].

Це насамперед системний підхід до управління підприємством, розгляд організації як системи, що складається із взаємозв'язаних частин; взаємодія і взаємозалежність всіх компонентів організації; значення зовнішнього середовища і зворотного зв'язку для досягнення успіху підприємства.

Другий науковий напрям, реалізований у сучасному управлінні підприємством, зводиться до застосування методів кількісних досліджень, математичного моделювання, обчислювальної техніки, інформаційних систем і становить суть кількісного підходу в менеджменті.

Третій напрям менеджменту в умовах сучасної економіки реалізується в ситуаційному підході до управління. Придатність різних методів управління визначається конкретною ситуацією, вимагає вивчення всієї сукупності ситуаційних факторів зовнішнього й внутрішнього середовища підприємства; найефективнішим методом управління підприємством є той метод, що максимально адаптований до конкретної ситуації.

Четвертий підхід до управління підприємством реалізується в концепції управлінського процесу. Процес управління є загальною сумою всіх функцій управління. Основними функціями є функції планування, організації, мотивації, обліку, контролю й аналізу. Комунікації та прийняття рішень вважаються сполучними процесами, оскільки вони необхідні для реалізації всіх основних функцій управління.

Чотири зазначених концепції управління є найбільш адекватними до сучасного стану економіки, однак їх реалізація не вирішує проблеми ефективного управління організацією в умовах ринкового середовища.

Виникає потреба в розробленні методів і підходів управління підприємством в умовах:

- динамічно мінливого зовнішнього й внутрішнього середовища організації;
- складності та різноплановості процесів, що відбуваються всередині підприємства;
- відомої суперечливості цілей підприємства в умовах ринку й неможливості їх зведення до одного критерію;
- наявності та взаємозв'язку формалізованих і неформалізованих цілей і критеріїв;
- неповноти, неточності вихідної інформації;
- слабкої структурованості стратегічних завдань підприємства.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основною метою дослідження є обґрунтування методики управління підприємством на основі ймовірнісно-адаптивного підходу з урахуванням нестабільного економічного середовища.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

При управлінні підприємством варто виходити з того, що, будучи складною системою, воно є також системою стохастичною, тобто випадковою, визначається двома причинами [3]:

1) реальні складні системи зазнають впливу великої кількості випадкових факторів (випадковий вплив зовнішнього середовища),

2) у складних системах мають місце відхилення конкретних значень параметрів від середніх величин, а також похибки, на величину яких впливає складність структури (випадковий вплив внутрішнього середовища).

Таким чином, формування ефективної системи управління автотранспортним підприємством вимагає розроблення нової концепції розвитку методології управління підприємством, необхідної для стабільної роботи в динамічному, невизначеному, нечіткому середовищі. Як така концепція пропонується управління підприємством на основі ймовірнісно-адаптивного підходу.

Визначимо ключові положення ймовірнісно-адаптивного підходу, його основні ідеї й порівняємо їх з існуючими концепціями управління підприємством (табл. 1).

Таблиця 1 – Сучасні підходи до управління підприємством

Найменування наукового підходу до управління підприємством	Основні положення концепції	Основні ідеї, що використовуються в управлінні
Системний і ситуаційний підходи [2]	Взаємодія й взаємозалежність всіх компонентів системи (підприємства). Виявлення і облік ситуаційних змінних навколишнього середовища	Розгляд підприємства як системи, що складається із взаємозв'язаних частин. Значення навколишнього середовища і зворотного зв'язку для досягнення успіху підприємства. Прийняття управлінських рішень на основі вивчення всієї сукупності ситуаційних факторів
Кількісний підхід [2]	Застосування методів кількісних досліджень, моделювання і обчислювальної техніки	Використання кількісних вимірів під час прийняття рішень. Використання інформаційних систем управління та обчислювальної техніки
Процесний підхід [2]	Процес управління є загальною сумою всіх функцій, серією безперервних взаємозалежних дій. Сполучними процесами в управлінні є комунікація і прийняття рішень	Основними функціями управління є планування, організація, мотивація, облік і контроль. Управління – процес безперервних і взаємозалежних дій
Ймовірнісно-адаптивний підхід	Застосування системи методів кількісних і якісних досліджень і моделювання при описі реальної економічної системи. Комп'ютерна підтримка прийняття управлінських рішень	Розгляд підприємства як системи, що має стохастичний характер. Широке використання ймовірнісних методів під час прийняття рішень в умовах мінливого середовища. Використання розробка інформаційних систем типу інтеграції й стимуляції, що відповідають на запитання «Що буде, якщо?»

Ймовірнісно-адаптивний підхід до розвитку методології управління в умовах нестабільного економічного середовища базується на таких принципах:

1) принципі системності: припускає використання системного аналізу

при виробленні та ухваленні управлінського рішення про розвиток транспортної системи (автотранспортного підприємства). Застосування цього принципу означає виділення реальної транспортної системи, визначення її структури і функцій, а також стабільності, ергодичності, надійності та тенденцій розвитку; визначення взаємозв'язків системи і середовища. Принцип припускає створення інформаційної системи типу інтеграції та стимуляції, що відповідає на запитання «Що буде, якщо?...»;

2) принципі адаптивності: виражається у створенні системи методів і моделей, тісно пов'язаних інформаційними зв'язками, здатної легко пристосовуватися до реальних економічних систем (АТП), процесів і умов мінливого ринкового середовища; використання системи методів і моделей певної структури для конкретного транспортного підприємства і для певного періоду часу. Залежність системи методів і моделей від фактора часу і об'єкта управління не повинна змішуватися з наявністю в системі певних методів і моделей, що враховують залежність параметрів від часу, і завданнями динамічного моделювання;

3) принципі гнучкості: припускає використання в системі управління методів і моделей, що дають можливість прогнозувати тенденції зміни стану зовнішнього мінливого середовища, і можливостей самої системи, а також виробляти адекватні заходи впливу;

4) принципі ієрархічності: передбачає можливість розгляду будь-якої підсистеми автотранспортного підприємства як системи, при цьому саме підприємство є підсистемою транспортної системи регіону;

5) принципі множинності: означає, що управління автотранспортним підприємством в умовах мінливого ринкового середовища вимагає використання різних методів і моделей для адекватного опису розвитку окремих підсистем даного підприємства;

6) принципі ймовірно-статистичному: припускає широке застосування ймовірнісних моделей і багатовимірних статистичних методів до дослідження транспортних систем, що мають стохастичний характер;

7) принципі гуманізації управлінських і технологічних процесів: припускає створення сучасних умов праці, забезпечення бази для залучення в галузь кадрів, що володіють більш високим трудовим потенціалом; визнання за кваліфікованими кадрами статусу важливого ресурсу транспортного підприємства;

8) принципі ефективності: вимагає обліку під час вироблення управлінського рішення всієї сукупності витрат постачання, виробництва і збуту транспортних послуг. Показник ефективності містить у собі велику кількість елементарних величин, які самі є величинами випадковими, тому значення показника ефективності являє собою випадкову величину. Як значення ефективності функціонування АТП використовують математичне очікування цієї випадкової величини або відповідну ймовірність.

Концепція управління автотранспортним підприємством в умовах нестабільного економічного середовища містить у собі такі основні положення:

- розгляд автотранспортного підприємства як стохастичної системи, що функціонує в умовах нестабільного економічного середовища, здатного до саморегулювання і адаптації;

- створення і використання системи безперервного (адаптивного) прогнозування стану зовнішнього середовища і показників діяльності підприємства;

- використання для прогнозування комбінованих оцінок, що дозволяють синтезувати рішення, які одержують за допомогою кількісних і якісних методів;

– використання системи методів і моделей, що мають єдину інформаційну базу і пов'язаних один з одним певними інформаційними зв'язками, здатних адаптуватися до реальних АТП, процесів і умов мінливого ринкового середовища;

– методи і моделі прогнозування та планування обсягів матеріальних потоків, величини матеріальних запасів повинні розглядатися в комплексі з методами оцінки розвитку основного і допоміжного виробництва транспортного підприємства з використанням єдиної інформаційної бази. Моделювання виробництва транспортних послуг, його матеріального забезпечення і моделювання надійності роботи рухомого складу, що бере участь у даному виробництві, необхідно розглядати як єдиний процес, покликаний забезпечити одержання достовірної оцінки можливостей АТП щодо створення конкурентоспроможної продукції (транспортних послуг) [1].

Необхідно особливо відзначити широке застосування як кількісних, так і якісних методів.

Розвиток методів якісного аналізу (насамперед методів експертних оцінок) обумовлено відсутністю точного знання про об'єкт управління і швидким старінням інформації при черговій зміні середовища.

Розвиток методів кількісного аналізу припускає використання сучасних інформаційних технологій, захищених від неповноти, неточності і швидкого старіння інформації.

Основні ідеї ймовірно-адаптивного підходу до управління підприємством реалізуються через систему моделей і методів прийняття управлінських рішень, що дозволяють забезпечити стійке функціонування АТП і його адаптацію в умовах нестабільного економічного середовища. Ця система містить у собі:

- модель факторного аналізу фінансового стану підприємства;
- моделі безперервного прогнозування попиту на транспортні послуги;
- моделі формування та оптимізації структури провізних можливостей підприємства;
- моделі показників перевізного процесу;
- модель оцінки надійності роботи автомобільного парку;
- моделі матеріально-технічного забезпечення парку автомобілів;
- моделі управління технічним обслуговуванням і ремонтом (ТОР) парку автомобілів.

Використання зазначених моделей і відповідних методик розрахунку дозволить зробити прогноз виробничої програми підприємства та виконати економічну оцінку виробництва транспортних послуг. Структура і склад пропонуваної системи моделей змінюються залежно від наявності вихідної інформації на конкретному підприємстві.

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження дозволяють зробити такі висновки.

1. Автотранспортні системи - це відкриті, складні, динамічні системи, що складаються з підсистем, якими є транспортні підприємства різних рівнів ієрархії, а також організації інфраструктури, що забезпечує. Базовим елементом автотранспортних систем є транспортні підприємства різних форм власності і різного призначення, через які реалізуються цільові завдання автотранспортних систем. Аналіз, вивчення і моделювання транспортних систем проводяться на рівні формалізації, що відповідає підприємству.

1 Розгляд підприємства як об'єкта управління в сучасній економіці, що динамічно змінюється, вимагає розвитку моделі підприємства.

2 Головна ідея при підході до формування моделі підприємства полягає у визнанні трьох основних положень:

- автотранспортне підприємство – це відкрита складна система, що має стохастичний характер;
- визнаються взаємозв'язок і взаємозалежність елементів, підсистем і всієї системи в цілому від зовнішнього середовища, що визначається як нестабільне економічне середовище;
- метою управління такою системою є забезпечення її стійкості, надійності і здатності до адаптації в нестабільному економічному середовищі.

3 На основі аналізу зовнішнього економічного середовища можна виділити три групи факторів нестабільності економічного середовища підприємства, які діють на трьох рівнях: на мікрорівні (рівень підприємства), на мезорівні (рівні внутрішнього ринку), на макрорівні (рівні зовнішнього ринку і фактори НТП). Фактори, що входять до зазначених груп, корелюють між собою.

4 Аналіз співвідношення попиту і провізних можливостей автотранспортного підприємства з доходами і витратами, пов'язаними з виконанням певного обсягу транспортних послуг, а також підтримкою резерву провізних можливостей підприємства, дозволяє виділити зону стійкості (стабільного) функціонування підприємства, а також екстремального та оптимального значення обсягу транспортних послуг у сфері стабільного функціонування підприємства.

5 Для забезпечення стійкості та адаптації підприємства як об'єкта управління в нестабільному економічному середовищі необхідне розроблення нової концепції розвитку методології управління підприємством, що реалізована у вигляді ймовірно-адаптивного підходу до управління.

6 Реалізація основних принципів і положень ймовірно-адаптивного підходу до управління автотранспортним підприємством повинна здійснюватися через розроблену авторами систему моделей і методів прийняття управлінських рішень, які мають єдину інформаційну базу і пов'язані один з одним певними інформаційними зв'язками.

7 Структура і склад системи моделей змінюються залежно від наявності вихідної інформації на конкретному підприємстві, у зв'язку з чим для прийняття рішень щодо управління необхідно використати керуючу інформаційну систему.

8 Реалізація запропонованого підходу до управління автотранспортним підприємством дозволить забезпечити можливість адаптації і стійкого функціонування в нестабільному економічному середовищі.

SUMMARY

Classification of information streams of the motor transportation organization is lead, questions of formation of the catalogue of tools for management of the information on external and internal environments of the organization are considered, the catalogue of tools of management is developed by information streams.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуияр Ф.Ж., Келли Д.Н. Преобразование организации / Пер. с англ. – М.: Дело, 2000. – 376с.
2. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента / Пер. с англ. – М.: Дело, 1992. с.635
3. Чолоков Н.М. Планирование НТП на автомобильном транспорте. – М.: Транспорт, 1985. – 208с.

Власенко Д.О., ст. викладач, Конотопський інститут СумДУ, м. Конотоп

Надійшла до редакції 24 березня 2008 р.